

Informatīvs materiāls operatoriem par radioaktīvo vielu nesaturošu jonizējoša starojuma iekārtu (rentgeniekārtu) likvidēšanu

Radioaktīvo vielu nesaturošu jonizējošā starojuma iekārtu (turpmāk – rentgeniekārtu) likvidēšanas kārtību nosaka Ministru kabineta 2021. gada 28. janvāra **noteikumu Nr. 65 “[Darbību ar jonizējošā starojuma avotiem pazinošanas, reģistrēšanas un licencēšanas noteikumi](#)” 52.-54.punkts.**¹

Rentgeniekārtu likvidēt nozīmē to padarīt turpmākai lietošanai nederīgu un nodot atkritumu apsaimniekotājam.

Rentgeniekārtu likvidēšanas kārtība ir vienkāršota, paredzot, ka likvidēšanu var veikt likvidēšanas operators (apkalpotājs, kam licencē atļauta demontāža un likvidēšana) **vai operators, kurš rentgeniekārtu izmantojis savā darbībā**. Līdz ar to Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centrs 2021. gada 1. oktobrī sagatavojis informatīvu materiālu operatoriem, kuri likvidē savā darbībā izmantotās rentgeniekārtas.

Likvidēšanas aktā norāda informāciju par:

- jonizējošā starojuma avotu (ģenerators un rentgenlamps tips un sērijas numurs, avota ražošanas datums);
- personu, kas veikusi likvidēšanu (fizisko personu vai juridisko personu);
- likvidēšanas rezultātu, piemēram, jonizējošā starojuma avota rentgenlamps neatgriezeniska sabojāšana;
- likvidēšanas datumu un vietu.

Likvidēšanas aktu pievieno iesniegumam par grozījumu veikšanu saistībā ar likvidētās rentgeniekārtas izslēgšanu no licences vai iesniegumam par licences anulēšanu, ko iesniedz Valsts vides dienesta Radiācijas drošības centrā 20 darbdienu laikā pēc likvidēšanas. Ja likvidēšanu veicis apkalpotājs, tas 5 darbdienu laikā likvidēšanas aktu iesniedz operatoram.

➤ Kas jāzina pirms likvidēšanas?

Zobārstniecības rentgeniekārtu, veterinārmedicīnas rentgeniekārtu, bagāžas kontroles rentgeniekārtu, pārvietojamo (palātas) rentgendiagnostikas iekārtu un dažādu laboratorijas rentgeniekārtu (rentgenspektrometru, rentgendifraktometru) demontāžai un likvidēšanai papildu zināšanas nav nepieciešamas, tomēr jāievēro darba drošības prasības (t.sk. elektrodrošība).

Stacionāro rentgendiagnostikas iekārtu, datortomogrāfijas iekārtu vai cita veida liela izmēra rentgeniekārtu, piemēram, kravu un transportlīdzekļu kontroles sistēmas ar lineāro paātrinātāju, likvidēšanai jābūt speciālām zināšanām un jāpārzina iekārtas uzbūve.

➤ Kur nodot radušos atkritumus?

Likvidēto rentgeniekārtu nodod atkritumu apsaimniekotājam (kurš tiesīgs apsaimniekot 160213 klases atkritumus) **visu** – mehāniskās daļas, “rentgeniekārtas galvu” (rentgenlamps apvalku ar rentgenlampu), augstsprieguma ģeneratoru un vadības pulti. Atkritumu apsaimniekotājs veic atkritumu identifikāciju un plāno atkritumu pārstrādi.

Uzmanību! Informācija par atkritumu apsaimniekotājiem Latvijas Republikā, kuriem ir spēkā esošas atļaujas, pieejama Valsts vides dienesta tīmekļvietnē <https://registri.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/atkritumu-apsaimniekosanas-atlaujas/izsniegtas-atkritumu-apsaimniekosanas-atlaujas/>.

---

¹ No 2021. gada 1. februāra spēku zaudējuši Ministru kabineta 2002. gada 3. janvāra noteikumi Nr. 5 “Radioaktīvās vielas nesaturošā jonizējošā starojuma iekārtu likvidēšanas kārtība”.

Attēls Nr.1 Zobārstniecības rentgeniekārta (pa kreisi), “rentgeniekārtas galva” (vidū), rentgenlampa (pa labi).

➤ **Demontāža un likvidēšana soli pa solim**

1. Rentgeniekārtas likvidēšanu sāk ar iekārtas atslēgšanu no elektriskās strāvas padeves un demontāžu. Demontējot rentgeniekārtas mehāniskās daļas, jābūt uzmanīgiem, atbrīvojot mezglu fiksatoru un reduktoru skrūves, atsvarus, lai nerastos “katapultas efekts” vai nekontrolēta smago detaļu rotācija un krišana, kas demontētājam var radīt traumas.
2. Zobārstniecības rentgeniekārtām, veterinārmedicīnas rentgeniekārtām, dažādām rūpniecībā izmantojamām rentgeniekārtām un portatīvajām objektu kontroles rentgeniekārtām rentgenlampa ar apvalku un augstsprieguma ģenerators var būt vienā korpusā, tā saucamajā “rentgeniekārtas galvā”. Noņem (atdala) “rentgeniekārtas galvu”, kas satur rentgenlampu ar apvalku un augstsprieguma ģeneratoru. Atdala augstsprieguma ģeneratoru no rentgenlampas ar apvalku.
3. Augstsprieguma ģeneratoru padara lietošanai nederīgu, mehāniski sabojājot transformatora tinumus vai augstfrekvences pārveidotāju.
4. Uzmanību! Rentgenlampu ar apvalku, kurā ir dzesēšanas eļļa, nesadalītu nodod atkritumu apsaimniekotājam informējot, ka rentgenlampas apvalkā ir eļļa.

Attēls Nr. 2 Stacionārā rentgendiagnostikas iekārta (pa kreisi) un datortomogrāfijas iekārta (pa labi)